

5. Ньюстром Дж.В. Дэвис К. Организационное поведение / Перевод с англ. под ред. Ю.Л. Каптуревского – СПб: Изд-во “Питер”, 2000. – 448 с.

6. Осовська Г.В. Комунікації в менеджменті: Курс лекцій. – Житомир: ЖІТУ, 2000. – 336 с.

7. Словарь практического психолога / Сост. С.Ю. Головин. – Минск: Харвест, 1998. – 800 с.

8. Табачковский В.Г. Гуманізм та проблема діалогу культур // Філософська думка, 2001. – №1. – С. 6-25.

9. Mykaravsky I. Dve studie o dialogu. -Kapitolyz cecke poetiky. Praha, 1948, dil 1, S. 133-156.

РЕАЛИЗАЦИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНЫХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ХУДОЖЬНОГО ТЕКСТА В МЕТОДИЦІ ІНТЕРСУБ'ЄКТНОГО НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

УДК 373.5.016:821.161.2.09 У

Уліщенко В.

У статті йдеться про функціональну специфіку художнього тексту, зокрема про комунікативну, естетичну та духовно-творчу. На прикладі аналізу поетичних

творів автор показує реалізацію цих функцій в інтерсуб'єктному навчанні української літератури.

Ключові слова: художній текст, функції тексту, процес сприймання та інтерпретації, інтерсуб'єктність, діалог.

РЕАЛИЗАЦИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНЫХ ОСОБЕННОСТЕЙ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТЕКСТА В МЕТОДИКЕ ИНТЕРСУБЪЕКТНОГО ОБУЧЕНИЯ УКРАИНСКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ

Уліщенко В.

В статье рассмотрена функциональная специфика художественного текста, в частности коммуникативная, эстетическая и духовно-творческая функции. На примере анализа поэтических произведений автор показывает, как эти функции реализуются в интерсубъектном обучении украинской литературе.

Ключевые слова: художественный текст, функции текста, процесс восприятия и интерпретации, интерсубъектность, диалог.

THE IMPLEMENTATION OF FUNCTIONAL FEATURES OF LITERARY TEXT IN METHODS INTERSUBJECTIVE TEACHING UKRAINIAN LITERATURE

Ulishchenko V.

The article discusses the functional specificity of literary text, particularly the communicative, aesthetic and spiritual, creative. In the example of poetic works by showing the implementation of these functions in intersubjective teaching of Ukrainian literature.

Keywords: art text to the text, the process of perception, intersubjective teaching, dialogue.

Художній текст - це закрита і водночас відкрита система, зміст якої постійно оновлюється, розширюється, збагачується завдяки новим тлумаченням, активації векторів взаємодії на внутрішньому та зовнішньому рівнях. Він є специфічною віртуальною реальністю, змодельованою уявою митця, прийнятою його думками, очікуваннями та сумнівами.

На думку М. Зубрицької, текст являє собою «структуру, що складається з елементів значення, єдності цих елементів та вираження цієї єдності» [1; с. 809], В. Назарець характеризує його як «розповідь про певну життєву подію (вигадану чи ні), що ведеться від особи реального або уявлюваного автора з розрахунком на естетичне враження й містить його передумови» [3; с. 116]. Учений звертає увагу на такі риси, властиві художньому твору:

- життєподібну ілюзію реальності, що є предметом зображення;
- суб'єктивний характер сприйняття цієї ілюзії (в уяві автора та читача);
- індивідуалізоване емоційно-інтелектуальне авторське переживання зображеного;
- проблемність і актуальність у висвітленні загальнолюдських цінностей;
- структурну цілісність і комунікативну спрямованість;
- емоційну виразність і точність мовних засобів;
- незамкнену естетичну даність як передумову інтерпретаційної діяльності.

Згідно з міркуваннями У. Еко, осягаючи авторський задум, реципієнт залучається до пошуків і дешифрування коду твору, виявляючи при цьому «найнеймовірніші ходи», що допомагають йому відтворити цілісність тексту, реконструювати його. Будь-який витвір мистецтва, стверджує вчений, «настроює на критичний лад [...] раніше сказане постає в новому світлі, співвідносячись зі сказаним пізніше і з тим, що ще не сказане, взаємопов'язуючись і збагачуючись, відкриваючи досі невідомі й забуті можливості» [8; с. 95]. Саме в такій поліфонії інтерпретацій, - запевняє філософ і письменник, - (від повідомлення — до коду, від коду — до слова, від слова — до мови, культури, загальнолюдських цінностей) у читача виникає відчуття причетності до космічного.

Незважаючи на свою суб'єктивність, художній текст виконує ряд функцій (комунікативну, естетичну, духовнотворчу (термін С. Квіта), ідеологічну, виховну, пізнавальну тощо), серед яких чи не найважливішими є комунікативна, естетична та духовнотворча.

Особливістю комунікативної функції є залучення читача засобами художнього слова до діалогу, під час якого пізнається незнане, коригуються смаки й уподобання, унаочнюються нові шляхи розв'язання життєвих проблем, особливої виразності набувають духовні цінності. Сутність духовнотворчої, за С. Квітом, у тому, що твір мистецтва має «не просто задовольняти естетичні переживання людини, а й при цьому робити її кращою, духовно багатшою, розвивати її внутрішній світ» [2]. Естетична функція спрямована на розвиток у читача відчуття прекрасного, розуміння особливої чарівливості художнього слова, його здатності навіювати (спонукати до роздумів) і водночас звільняти від негативних емоцій через катарсис.

Серед останніх публікацій, присвячених питанням функціональних особливостей тексту, на особливу увагу заслуговують роботи О. Кагановської, С. Квіта, К. Каплюк, С. Литвиненка, М. Корпачока, В. Москалюк, В. Подриги. Проте і вони не розкривають питання реалізації функціональних особливостей художнього тексту в методиці навчання української літератури. Зважаючи на те, що в сучасному освітньому просторі інноваційні технології стрімко розвиваються, це питання потребує подальшого обґрунтування. *Саме тому предметом нашої уваги в даній статті є функціональні особливості художнього тексту та їхня реалізація в методиці інтерсуб'єктивного навчання української літератури.*

Інтерсуб'єктивність у навчанні української літератури унаочнює неперервність і постійну оновлюваність інтеракцій (діалогів), що відбуваються на мисленневому та діяльнісному рівнях, активізують важливі для особистісного розвитку реципієнта інтенції (етичні, естетичні, національно-ціннісні, творчі), налаштовують на вільну, незаангажовану реалізацію поведінкових установок (як наслідок набутих знань і вмій) у взаємодії з іншим (іншими) «Я». А тому, обмірковуючи ракурси взаємодії читача з художньою системою в сукупності її внутрішніх і зовнішніх діалогічних інтенцій, виходимо з того, що процес сприймання та інтерпретації художнього твору відбувається на двох рівнях:

– *емоційно-естетичному*, коли реципієнт здатен поділитися своїми враженнями від прочитаного, висловити суто емоційну реакцію на нову інформацію, коли тільки-но прокладаються вектори діалогу з текстом, і від того, як буде сприйнята ця читачка реценсія, який відгук вона знайде в душах інших читачів, залежить ефективність і широта подальшої комунікації;

– *аналітично-інтерпретаційному*, коли векторність діалогу розширюється відповідно до поглиблення зорієнтованої на текст уваги і осмислення зовнішніх та внутрішніх складових твору, виконуваних функцій; коли до обговорення залучаються інші суб'єкти, думка яких може допомогти розкодуванню тайнопису митця.

З огляду на зазначене вище організація інтерсуб'єктивного навчання української літератури у 5-8 класах потребує зосередженості на трьох критеріях художності тексту: зовнішній формі (тому, що унаочнено автором); внутрішній специфіці (тому, що розкривається під час аналізу) та особливостях соціальної спрямованості (тому, що називається «людино- і націотворчим потенціалом твору» [2]).

На прикладі вивчення поезій В. Самійленка та В. Підпалого розглянемо, як реалізуються функціональні особливості художнього тексту під час вивчення творів В. Самійленка «Патріоти» та В. Підпалого «Запросини».

1. *В. Самійленко «Патріоти»* (8 клас). Для створення в учнів відповідного настрою для сприйняття твору мистецтва акцентуємо їхню увагу на ключовому понятті «патріот». З цією метою на SMART-дошці представляє зоровий ряд: предмети, об'єднані назвою «Патріот» (меблі для кабінету керівника, стіл для переговорів, джип та УАЗ, сталеві двері, готель, катер). Школярам запропоновано поміркувати, кого вони вважають патріотом і що, на їхню думку, свідчить про вияв патріотизму, яким чином названі предмети можуть асоціюватися з лексичним значенням слова «патріот». Учні зазвичай показують правильне розуміння поняття: «Патріот – той, хто не шкодує своїх сил і

життя заради свободи, щастя батьківщини; патріотизм — це бажання зберегти матеріальні й культурні надбання народу, готовність захищати його інтереси». Подібні висловлювання школярів досить часто не відбивають глибокого розуміння цього суспільного і морального принципу, однак бесіда стосовно можливого асоціативного зв'язку слова «патріот» і назвами різних побутових речей, предметів розкоші привела до висновку, що патріотизм як назва особливого емоційного переживання своєї приналежності до рідної країни, нації дедалі частіше стає розмінною монетою.

Потім у такій психологічно комфортній атмосфері партнерської взаємодії починаємо знайомитися із текстом сатиричного твору В. Самійленка. Після прослуховування поезії і хвилинної рефлексії з'ясуємо, які думки навіяла вона і що, на думку школярів, спонукало автора до її написання — бажання висловити наболіле, пожартувати або ж пофантазувати про те, чого не існує. Таким чином прокладаємо перший вектор взаємодії з автором, ініціюємо діалог в кореляції «читач-автор тексту», опосередкований самим текстом.

Далі окреслюємо коло ключових образів поезії і пропонуємо восьмикласникам, залучивши фантазію та уяву, поміркувати над асоціаціями, до яких спонукають ці образи, висловити свої припущення, чому саме ці асоціації виникають. Такий вид діяльності не тільки сповнює реципієнтів новими емоціями, стимулює ефективну взаємодію, а передусім активує нову діалогічну лінію — читача та псевдопатріотів. Які вони — «патріоти» Самійленка? Це запитання стимулює учнів уважно дослідити текст твору, зосередитися на щонайменших деталях, які вказуватимуть на риси, властиві горе-патріотам, висловити власне оцінювальне ставлення.

Метою наступних завдань є з'ясування авторського ставлення до «патріотів», його розуміння патріотизму та окреслення ролі композиційного прийому антитези. Вибудовуючи взаємодію в парах (або четвірках), школярі залучаються до декількох видів діалогу — «Я»-«Я»-особистості, «Читач — інші читачі», «Автор — псевдопатріоти», «Читач — автор». Вони, як правило, швидко доходять розуміння, що антитеза допомагає митцю розмежувати істинних патріотів і тих, хто прикривається порожніми балачками, дбаючи про свої суто споживацькі інтереси. Чого тільки варта «широка промова» пустобрехів про народні права, «наукові докази» широкого визнання народної культури? Автор не шкодує засобів художньої виразності для їхньої характеристики: використовує фразеологізми — «вести язиками», дотепні слова, поєднання того, що не поєднується («з балачки втомились», «народні права боронив», багатство культури «довів... з книжок», «гукали й махали руками, де річ вимагала того»). Двом героям — «народним захисникам» — протиставлено третього, мовчазного і зажуреного, який «бачив душею Україну», відчував її болі й радощі.

Визначення засобів художньої виразності, їх обговорення дає можливість звернутися до знань з теорії літератури і ввести нові поняття «сатира», «іронія» та поглибити розуміння засобів творення комічного.

Так, сатиричним творам властиве свідоме загострення життєвих проблем, умовність, «однобокість» художніх образів. Метою ж іронії є підкреслення серйозності, деколи трагічності обставин і ситуацій. Серед засобів творення

гумористичного та сатиричного найважливішими є комічна несподіванка (замість того, що має відбутися, відбувається зовсім інша дія); поєднання несумісного (порушення смислової сполучуваності слів) та дотепні слова.

Важливе значення в контексті вивчення твору надаємо створенню ВСП (візуально-смислової презентації) власного розуміння метафори «...бачив душею Україну і все, що вона добула». У форматі аудиторної роботи її виконання потребує від 7 до 12 хвилин навчального часу, кольорових олівців (фло-мастерів) і бажання цікаво і креативно представити іншим читачам своє трактування художнього образу. Ейдетичні завдання стимулюють візуальне мислення, розвивають креативність і дивергентність, що виявляється в пошуку нестандартних рішень, відборі матеріалу і його тлумаченні. Презентаційний етап, що займає до 7-8 хвилин, відіграє важливу роль у формуванні мовленнево-комунікативної компетентності і в аспекті інтерсуб'єктного навчання літератури не повинен ігноруватися вчителем. Учень-читач не тільки виносить на суд інших створений ним текст-інтерпретацію, що розкриває секрети суб'єктного творчого діалогу з митцем, він виступає ініціатором діалогу з іншими читачами, спонукаючи їх ставити запитання, обговорювати спірні питання.

Низка наступних завдань стосується реалізації духовнотворчої функції, здійснюваної сатиричною поезією:

- визначте громадянську позицію ліричного героя поезії.
- охарактеризуйте власне ставлення до порушених автором проблем.
- поясніть, яку роль у житті сучасної людини відіграє дотепне, а часом і в'їдливе слово.

– складіть синквейн із першим рядком «патріотизм».

Для прикладу наведемо один із складених восьмикласниками синквейнів: Патріотизм - головна думка (один іменник).

Щирий, негаласливий - характеристика головної думки (два прикметники).

Захищає, розбудовує, примножує - назва дій, пов'язаних із головною думкою (три дієслова).

«Бачив душею Україну» - авторське ставлення до теми (речення з чотирьох-п'яти слів).

Любов має бути дією ? особисте ставлення читача до теми (речення до десяти слів).

Здійснюючи внутрішній моніторинг особливостей сприйняття учнями авторського задуму поетичного твору, проводимо експрес-тестування:

- Визначте провідний композиційний прийом і засоби творення комічного, використані автором.
- Визначте жанрову особливість поезії (лірична, філософська, сатирична, драматична).
- Назвіть тему, визначте проблеми, порушені автором поезії «Патріоти».

Диференційоване домашнє завдання передбачає звернення до статті підручника, виконання завдань «Практикуму» (за вибором учнів) [5, 6, 7], підготовку презентації (словесної, мультимедійної) одного з українських патріотів (народного героя, видатного діяча науки і культури).

Нескладна, на перший погляд, сатирична поезія має в собі потужний естетичний, націотвірний і виховний потенціал. Вважаємо, що кожен з учнів, осмисливши почуте в класі, все те, що підказало йому його серце, сумління, діїде значущих для себе висновків, які, напевне, залишаться в серці на все життя. У цьому виявляється важливе значення перманентного багатовекторного емоційно-ціннісного діалогу, реалізуються функціональні особливості тексту (комунікативна, естетична, духовнотворча).

2. *В. Підпалый «Запросини»*. Програма з української літератури для 5-8 класів 12-річної школи з моменту своєї появи викликала чимало суперечливих думок, гострої критики. Для цього є достатньо підстав. Виховувати позитивне мислення, оптимістичну установку на особистісну самореалізацію можна на прикладі творів, що випромінюють позитивну енергетику. Нав'ясти читачеві бажання бути щасливим і успішним, апелюючи до текстів складних, таких, що не відповідають віковим особливостям дитини, дуже складно навіть за умов застосування найефективніших методів і прийомів. Включення до програми поезії В. Підпалого «Запросини» вважаємо недоцільним з погляду психології, адже вона не відповідає віковим особливостям учнів-підлітків. Однак спробуємо запропонувати один із можливих варіантів її вивчення – інтерсуб'єктивний підхід.

Знайомство з твором В. Підпалого «Запросини» починаємо з обговорення зображень, спроектованих на SMART-дошку (хатка, човник, трикутник, місяць із хмарами). Учнім пропонується висловити припущення щодо ймовірних символічних значень (відповідно до народних традицій і вірувань), схарактеризувати емоції, їхні кольори. Подаємо інтернет-посилання на зображення в мережі Інтернет: <http://www.antonyuk.km.ua/foto/80.jpg>, lyrik.33b.ru/gedicht239188.html, <http://photo.i.ua/channel/92/3550253>, www.diary.ru/~eek/p64788638.htm.

Хатка, човник, трикутник, місяць із хмарами як семантично багатозначні лексеми увібрали в себе й ментальні архетипи, властиві українському національному світогляду, й ціннісні смисли, властиві сучасній людині, і широке коло різноманітних асоціацій. Грунтуючись на візуальному образі (як первинному), метафоричний образ кожної з лексем (як вторинний), актуалізує ті смисли, дія яких спрямована на пошук нових інтерпретацій.

Обговорення, що триває протягом 4-5 хвилин, надихає восьмикласників до формування кола здогадок? діти висловлюють свої припущення, вибудовують низки асоціацій, намагаючись поєднати метафоричні образи в єдине ціле. Підготовка до сприйняття в такий спосіб є цілком виправданою, оскільки текст поезії В. Підпалого насичений символами, асоціаціями, алюзіями.

Після читання поезії і хвилинної рефлексії з'ясуємо, які враження вона справила на школярів. Виявлення особливостей рецепції – дуже важливий етап роботи. Зважаючи на те, що кожен читач – унікальна особистість, запропонуємо в зручний для себе спосіб (кольорами, схематично, образами, вербально) представити суб'єктивне сприйняття тексту. Пояснення емоцій, що виникли під час першого знайомства з поезією В. Підпалого, свідчитимуть, як вони зрозуміли думку митця (до кого звертається ліричний герой, що пропонує адресату), чи змогли встановити незримі ниточки діалогічної взаємодії з ним.

Поглибленню емоційного сприйняття тексту допомагає робота з ключовими словами, пояснення їхньої ролі в розкритті авторського задуму. Цікаво, що ключовими учні зазвичай обирають саме ті метафоричні образи, символічний смисл яких вони з'ясували перед знайомством із текстом. Ми не будемо наводити весь спектр відповідей, їх багато, але об'єднані вони одним – бажанням зрозуміти «загадку» ліричного героя. Наведемо тільки окремі з них. Так, на думку *Олеги В.*, золоті весла асоціюються з руками коханої людини, адже вони здатні зігріти, приласкати, допомогти, а тому їм можна довірити керувати човном, що, на переконання учениці, асоціюється з родиною. *Сергій Ч.* вважає, що постійне нагадування цифри три – є свідченням того, що існує любовний трикутник і ліричний герой, заплутавшись, хоче створити нову родину. *Оксана Л.* не погоджується з хлопцем, пояснюючи трикратне повторення цифри три тим, що це символічний знак родини, сакральне число.

Активізуючи смислопошукову діяльність восьмикласників, запропонуємо їм замислитися над провідним мотивом поезії, образами, що несуть на собі символічне навантаження, над магією цифр і авторським ставленням до ліричного героя, його «пізнюго» запрошення. З цією метою зосереджуємо їхню увагу на таких завданнях:

- що ви можете сказати про ліричного героя поезії? Охарактеризуйте його.
- яким ви уявляєте собі ліричного героя? Запропонуйте його словесний портрет.
- що, на ваш погляд, є для ліричного героя найбільш значущим? Як про це сказано в поезії?

Уболіваючи за героя, який чекає на свою супутницю, восьмикласники, безумовно, не розуміють усієї глибини психологізму, яким сповнена поезія? Вони просто психологічно ще не здатні зрозуміти важливість очікування ліричним героєм своєї супутниці, його схвильованих думок про майбутній життєвий шлях тощо. Проте недостатнє розуміння глибинних витоків твору не заважає школярам з ентузіазмом займатися декодуванням поетичної загадки, запропонованої В. Підпалім.

Цілком погоджуючись із В. Серіковим, який вважає, що «переживання як спосіб існування особистісного досвіду передбачає й адекватні йому форми привласнення цього досвіду: спілкування-діалог, народження думки в процесі гри, рефлексію, смислоторчість» [4; с. 29], пропонуємо восьмикласникам підготувати діалог з уявленим ліричним героєм, що уявляється ще одну векторну складову «читач – ліричний герой».

Діалогічний взаємодії в кореляції «читач-автор» сприяє також з'ясування особливостей поетичних образів і засобів художньої виразності, застосованих для відтворення атмосфери щирого звернення закоханого до своєї половинки. Такий вид діяльності налаштовує читача до співпереживання, він не хоче залишатися в ролі відстороненого спостерігача – хоче «почути», «побачити на власні очі те, про що йдеться у творі, йому цікаво зосередитися на тому, які поетичні образи сприяють народженню зорових і слухових асоціацій.

Ще раз замислитися над висловленим і невисловленим, зосередитися на внутрішньому потаємному (власного «Я», ліричного героя, самого автора) допомагає слухання пісні «Золоті весла» у виконанні Е. П'єхи. Ліризм,

емоційність, мелодійність музичного твору дуже близькі настроєвій палітрі поезії В. Підпалого. У такий спосіб міжпредметний діалог поглиблює сприйняття поетичного твору підлітком і якнайкраще сприяє розкриттю й реалізації естетичної функції твору.

Ураховуючи символічну насиченість поезії, її композиційну неординарність ? однобічне звернення закоханого до омріяної супутниці (відповідь адресата відсутня), філософічність і щемливий ліризм, ? пропонуємо восьмикласникам висловити своє ставлення до прочитаного, еклавши діаманту, темою і назвою якої обираємо *розпач* – розпач від нездійсненого, утраченого, ілюзорного, усього того, що непокоїть ліричного героя. Для прикладу наведемо одну з діамант, підготовлену учнями.

1. Розпач (головна думка).
2. Сумна, гірка (два прикметники, що характеризують головну думку).
3. Пригнічує, лякає, непокоїть (три дієслова, що називають дії, пов'язані з темою).
4. Кохання, спокій, родина, затишок (асоціації, що виникли під впливом теми, чотири слова).
5. Просвітлює, окрилює, розвіює (три дієслова, що називають зворотні дії).
6. Романтична, солодка (два прикметники, що з протилежного боку характеризують тему).
7. Надія (антитеза до теми, представлена одним словом).

Коментар: «Ліричний герой випромінює бажання бути щасливим. Його надія романтична й солодка, вона просвітлює думки, розвіює смуток і тугу, окрилює, дає насагу. Надія героя асоціюється з коханням, душевним спокоєм, щасливою родиною і домашнім затишком. Людину, позбавлену надії, сповнює гіркий розпач, що пригнічує, лякає, тривожить. Так нехай усі світлі мрії збуваються!»

Наведене завдання цілком задовольняє потребу в здійсненні внутрішнього моніторингу особливостей цілереалізації під час вивчення поезії В. Підпалого.

Учням, які прагнуть більше часу присвятити літературознавчим і філософським міркуванням, пропонуємо написати вдома невеличкий ліричний етюд «Під впливом прочитаної поезії»; тим, хто схильний структурувати набуту інформацію, виявляти логіку мислення, – підготувати мультимедійну презентацію «У задзеркаллі поезії В. Підпалого «Запросини» з обов'язковим додатком ? файлом Word (власними роздумами, коментарями до слайдів); тим, хто полюбляє комбінувати авторські й асоціативні образи, добрати відповідні кольори і за допомогою гри кольорів передавати свої емоції й почуття, підготувати ВСП (візуально-сміслову презентацію) з невеличким читачьким коментарем до неї.

Таким чином, діалог з літературним твором стає виразнішим, цікавішим завдяки залученню суміжних видів мистецтва – образотворчого та музичного, а функціональні особливості художнього тексту досягають високого ступеню своєї реалізації.

Поезія В. Підпалого «Запросини» – надзвичайно глибока та красива, вона дала би чудову нагоду студентам філологічного факультету якнайкраще показати свої вміння аналізувати та інтерпретувати задум митця, проте затис-

нута в лещата шкільної програми, втрачає, на жаль, майбутнього поціновувача творчості В. Підпалого. Те, що було б цілком природно і цікаво дорослому читачу з уже сформованими естетичними смаками, уподобаннями, уміннями заглиблюватися в мистецьке явище, штучно привноситься в площину розуміння 12-13 річної дитини.

Підіб'ємо підсумок. Серед обов'язкових умов ефективної реалізації інтерсуб'єктного навчання української літератури, реалізації функціональних особливостей художнього тексту є такі:

- надання уваги різним видам діалогів (внутрішньотекстовим, міжсуб'єктивним і міжмистецьким), принципам відбору та організації мовного матеріалу;

- надання уваги авторському ставленню до зображеного, системі образів (персонажів, переживань, емоцій, описів тощо), оцінювальним судженням читача;

- надання уваги таким видам діяльності: візуалізації (ВСП), резюмуванню (синквейн, діаманта), словесному малюванню, роботі зі словом;

- ревізія програмових творів на предмет вилучення тих, чия емоційна складова не сприяє створенню позитивної установки на особистісний розвиток читача.

Література

1. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст./ За ред. М. - Зубрицької. – 2-е вид., доп. – Львів: Літопис, 2001. – 832 с.

2. Квіт С. Українська література. Методичний посібник для студентів і вчителів.- Літературознавство. Дрогобич: Видавнича фірма «Відродження», 2003 - <http://www.ukrlit.vn.ua/info/literary.html>

3. Назарець В.М. Літературно-художній твір // Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури: Підручник За наук. ред. О. Галича. – К.: Либідь, 2001. – 488 с.

4. Сериков В.В. Образование и личность. Теория и практика проектирования педагогических систем. - М.: Логос, 1999. - 272 с.

5. Уліщенко В. В. Зародити інтерес учня до книги можна тільки в тому випадку, якщо врахувати його внутрішні потреби // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – № 5 (277). – 2003. – С. 48 – 51

6. Уліщенко В. В. Українська література. Практикум для 8 класу. – Х.: Гімназія, 2009. – 160 с.

7. Уліщенко В. В. Специфіка інтерсуб'єктної взаємодії на уроках літератури // Діалогічне прочитання української літератури: Монографія./ Г. Токань, М. Корпанюк, Г. Мазоха та ін. / За заг. Ред. Г. Токмань. – К.: Міленіум, 2007. – 486 с. – С. 366-390.

8. Эко Умберто. Отсутствующая структура. Введение в семиологию / А.Г. Погоняйло, В.Г. Резник (пер.). – СПб. : ТОО ТК «Петрополис», 1998. – 432 с.